
EDVARD MUNCH
(1863 - 1944)

UVOD

“On ne slika sam odraz prirode već odraz svog sjećanja; niti na prvi pogled opšti izgled predjela, kao što stoji u spoljašnjem svijetu, već subjektivnu sliku, koja je tokom dužeg ili kraćeg vremena tinjala urezana u njegovo pamćenje ili dušu konstantno ističući tamu među mnoštvom boja koje se pojavljuju čim zatvori oči.“

Ola Hansson, švedska kritičarka

“Munch piše poeziju pomoću boja. Spoznao je sve mogućnosti koje boja pruža umjetnosti... Njegova upotreba boja je iznad svake lirike. On osjeća boje i otkriva svoja osjećanja pomoću njih; osjećanja i boje su za njega jedna nerazdvojna cjelina. On ne vidi samo žutu i plavu, crvenu i ljubičastu boju, već tugu i melanholiju, vrisak i trulež.”

Christian Skredsvig, Munch-ov prijatelj

“Munch posmatra stvari drugačije od ostalih umjetnika. On vidi njihovu suštinu i slika samo to. Upravo zbog toga su njegove slike po pravilu ‘nezavršene’, kako ljudi često govore. Ali ne! Završene su... Umjetnost je završena kada umjetnik kaže sve što je stvarno imao za reći, a to je upravo Munchova prednost u odnosu na ostale umjetnike... On ima jedinstvenu sposobnost da nam prikaže kako se osjeća i šta ga muči, čineći sve ostalo nevažnim.”

Christian Krohg, norveški slikar

BIOGRAFIJA

Edvard Munch, najslavniji norveški umjetnik, rođen je 12. decembra 1863. godine u gradu Lotenu. Njegov otac, Christian Munch, je bio doktor i u to vrijeme radio kao medicinski oficir u Lotenu, gdje je i upoznao Lauru Cathrine Bjolstad, Munch-ovu majku. Ubrzo su se i vjenčali. Međutim, kako je Munch-ova majka bolovala od tuberkuloze, porodica se iz zdravstvenih razloga seli u Oslo (Christiania u to vrijeme) 1864. godine. Iz ovog perioda potiču i Munch-ovi prvi crteži (interijeri porodične kuće), koje je počeo raditi već sa 12. godina.

1877. godine porodica Munch preživljava novu tragediju. Najstarije dijete, Sofi, umire od tuberkuloze. Godinu dana kasnije i najmlađa kćerka Laura odlazi u bolnicu sa dijagnozom šizofrenije. Sam Munch je tokom djetinjstva bio često bolestan. Patio je od hronične astme, a prebolovao je i nekoliko ozbiljnih napada reumatske groznice. Usled slabog zdravlja bio je primoran da duge zimske periode provodi unutar kuće, tako da kuća postaje centar njegovog života u svakom smislu. Tu je imao i prve časove crtanja i upravo to iskustvo u krugu porodice postać će čest motiv njegovih kasnijih slika.

U jesen 1879. godine Munch počinje studirati na Technical College-u u Oslu. Međutim, slikarstvo mu je i dalje bilo na prvom mjestu, tako da se očeva želja da primi tehničko obrazovanje nije ispunila. 1880. godine donosi životnu odluku i potpuno se posvećuje slikarstvu. U proljeće 1881. godine upusuje se u Royal School of Design. Ipak, škola nije ispunila njegova očekivanja. Ubrzo na časovima slobodnog crtanja počinje improvizovati što se nije dopalo njegovim profesorima. Godinu dana kasnije napušta školu i sa grupom mladih kolega iznajmljuje stan u centru grada. Veliki broj slikara je imao studio u istoj zgradi, među njima i Karl Krogh, poznati i priznati naturalist. On se ponudio mladim slikarima da daje besplatne savjete što je bilo suludo odbiti. Ipak, Munch nije

bio u potpunosti oduševljen uticajem 'starog akademskog' slikara kao što je Krogh. 1883. godine Munch po prvi put izlaže svoja djela na jednoj izložbi, Industry and Art Exhibition.

Sa 22 godine Munch je po prvi put u životu bio u mogućnosti da putuje. Prvo odlazi u Antverp gdje izlaže svoja djela sa nekolicinom mladih slikara. Zatim odlazi u Pariz, gdje za vrijeme tronedelnog boravka posjećuje Louvre. Ovo prvo putovanje, te proučavanje djela velikih umjetnika ostavilo je jak utisak na mladog slikara koji je bio oduševljen tim novim iskustvom.

U to vrijeme slikar Frits Thaulow je bio centralna figura u umjetničkim krugovima Osla. Kao uspješan internacionalni umjetnik, Thaulow je pomagao mladim talentovanim slikarima da nesmetano razvijaju svoj umjetnički izraz. On je vrlo brzo prepoznao Munch-ov talenat i predložio njegovom ocu da snosi sve troškove daljeg Munch-ovog obrazovanja i putovanja.

U ljeto 1885. godine Munch se zaljubljuje u Milly Thaulow. Ova mlada žena, koja je bila udana za doktora Carla Thaulow-a, brata slikara Frits Thaulowa, će postati prva velika ljubav Edvarda Munch-a. Tajno su se sastajali u Munch-ovom iznajmljenom studiju, ali početno zadovoljstvo i uzbuđenje tih tajnih sastanaka ubrzo je zamjenio osjećaj krivice.

Iako je u ovom periodu bio okupiran ljubavnom avanturom, Munch ni u jednom trenutku nije zapostavljao svoju pravu ljubav - slikarstvo. Čini se da je upravo ovo ljubavno iskustvo pozitivno uticalo na mladog slikara i dalo mu dodatnu inspiraciju. U proljeće 1889. godine organizuje svoju prvu samostalnu izložbu koja ujedno predstavlja i prvu samostalnu izložbu nekog umjetnika ikad u Oslu. Izložba je obuhvatala Munch-ov kompletan dotadašnji rad, a kao nagradu je dobio prvu državnu stipendiju koja je podrazumijevala dalje usavršavanje u Parizu. Po dolasku u Pariz učitelj mu je bio Leon Bonnat, koji je podučavao veliki broj norveških slikara. Iste godine umire mu otac, a sam Munch nije bio u mogućnosti da dođe na

sahranu. Nakon očeve smrti Munch pada u period depresije i duboke melanholije.

Ubrzo ga novčani problemi tjeraju da isproba kockarsku sreću u kasinima Monte Karla, te duže vrijeme biva opsednut ruletom. Brz i neuredan način života dovodi ga do dugog perioda bolesti, poslije kojeg započinje treću godinu studija. Državnu stipendiju troši na provode duž obale južne Francuske. Da bi zadržao stipendiju, odlučuje da prikaže rezultate studiranja u Parizu te ponovo organizuje samostalnu izložbu u Oslu 1892. godine. Izložbu posjećuje Adelsteen Normann, koji je živio u Berlinu i bio član 'Са еза Умјетника'. Normann je smjesta, očaran slikama, pozvao Munch-a da izlaže

svoja djela u Berlinu.

Izložba u Berlinu je otvorena 8. novembra 1892. godine i odmah proglašena kao 'uvreda umjetnosti'. Novine su bile pune negativne kritike, a sva ta buka Munch-u je pričinjavala zadovoljstvo:

“Nikad u životu se nisam tako zabavljao - nevjerovatno kako nešto tako nevino poput umjetnosti može da izazove toliku buku .”

Nakon ove izložbe Munch je postao važna ličnost u umjetničkim krugovima Berlina. Kretao se u društvu filozofa, pjesnika, socijalista i književnika. Početkom 1896. godine vraća se u Pariz gdje izlaže u 'Salon des Independans' odlučan da se dokaže kao slikar i u ovom velegradu. Ubrzo slijedi još jedna izložba u 'Salon de L'Art Nouveau', gdje seriju slika sa ljubavnim motivima, te nekoliko grafika. Ipak, Munch-ove ambicije se nisu ostvarile, niti su izložbe u Parizu doživjele željeni uspjeh. Pomalo razočaran, Munch se vraća u Oslo gdje ponovo izlaže. Ipak, ovaj put izložba nije izazvala toliki šok kao ranije, što je značilo da ga javnost polako prihvata...

U to vrijeme Munch se upoznaje sa Mathilde Larsen (Tulla), kćerkom jednog od najvećih trgovaca vinom u Oslu. Činilo se da je ta ljubavna veza koja se svodila na strast i ljubomoru, čak i u samim

počecima, bila izvan kontrole. 1898. godine putuju zajedno u Italiju gdje Munch proučava renesansnu umjetnost. Međutim, ubrzo dolazi do dramatičnog raskida. Ipak, 1902. godine sastaju se u Asgarstrandu i ponovo započinju vezu. Jednom prilikom dolazi do nesreće u kojoj je Munch revolverom ranjen u ruku. Za nesreću je krivio Tullu, te konačno raskida svaku vezu sa njom i njenim prijateljima. da bi se oporavio od opsesivne ljubavi, iste godine odlazi u Berlin.

Deset godina nakon 'skandalozne izložbe' Munch doživljava definitivni uspjeh u Berlinu. Nova izložba donosi mu priznanje kao umjetnika i značajan finansijski uspjeh.

Nakon raskida sa Tullom Munch je bio na rubu nerava. Konstantna putovanja i konzumiranje ogromnih količina alkohola učinili su svoje. Odlazi u Hamburg gdje proživljava seriju napada halucinacija. Nervi su mu bili sve gore, a njegova suluda averzija prema Norveškoj i naročito prema Oslu ('Grad neprijatelja') je sve više rasla, ubjeđujući se da se ni po koju cijenu ne smije vratiti. Prijatelji u Njemačkoj pokušavali su da mu pomognu šaljući ga u razne banje što nije davalo nikakve rezultate. Ljeto 1907. i 1908. godine provodi u banji na obali Baltika, slikajući na nudističkoj plaži, pri čemu se koristio živim modelima. Međutim, zdravstveno stanje mu se pogoršalo. Bio je na rubu psihoze, imao je osjećaj da ga svi uhode. Zahvaljujući dobrim prijateljima odlazi u kliniku Dr. Jacobson-a gdje je privremeno našao mir, te bio podvrgnut raznim terapijama. Polako se oporavljao i što mu je bilo najbitnije odrekao se svog strašnog poroka - alkohola. Tokom svog osmomjesečnog boravka u bolnici Munch je dobio mnoga priznanja i počasti za svoj rad.

1909. godine napušta bolnicu i vraća se u Norvešku, ali odlučan da i dalje izbjegava Oslo. Ubrzo je pozvan da izlaže sa Van Gogh-om, Gauguin-om i Cezanne-om, što je predstavljalo veliku čast za njega kao umjetnika. 1916. godine kupuje imanje u Eklju, zapadno od Osla, gdje provodi ostatak života u izolaciji. Čak ga je i njegova opsjednutost putovanjima napustila. Ipak, 1920.-1922. godine organizuje izložbe širom Evrope, koje su predstavljale konačan uspjeh i priznanje Munch-a kao umjetnika

1930. Munch je imao ozbiljne zdravstvene probleme - izliv krvi u lijevo oko. Jedno vrijeme je bio skoro slijep što je teško podnosio. Na sedamdeseti rođendan, 1933. godine, odlikovan je Velikim Krstom reda Sv.Olafa, što predstavlja jedno od najvećih priznanja u Norveškoj. Kada su Njemačke snage okupirale Norvešku, 1940. godine, odbio je svaki kontakt sa njemačkim i norveškim nacistima . Tokom zime 1943./1944. godine dobio je upalu pluća i mirno umro u krevetu 22. januara 1944.godine.

SLIKARSTVO

“ Ja slikam linije i boje koje utiču na moje unutrašnje oči. Slikam prema pamćenju, bez bilo kakvog dodavanja, bez detalja koje više ne vidim pred sobom.

Upravo time postizem jednostavnost svojih slika, jer su one očigledno prazne. Slikam moje utiske iz djetinjstva, nejasne boje zaboravljenih dana...”

Edvard Munch, najpoznatiji norveški umjetnik, bio je slikar, graver litograf i drvorezac. U početku Munch je bio pod uticajem francuskih umjetničkih pravaca impresionizma i postimpresionizma, ali u kasnijoj fazi preovladao u naglašeni lični stil i izraz. Sve u njegovoj umjetnosti je bilo podređeno ličnom emotivnom doživljaju. On prenosi emocije kroz iskrivljenje forme i često pretjerano uskovitlane oblike. Nejasni oblici u Munch-ovom slikanju predstavljaju i uticaj “art nouveau” pravca koji je vladao Evropom tokom 1890.godina. Bolesti i smrt, zajedno sa devijantnim emocionalnim odnosima između muškaraca i žena, postali su Munch-ova centralna tema. 1892. godine, jedna njegova izložba u Berlinu toliko je šokirala vlasti i kritičare da je bila zatvorena. To nije obeshrabrilo Munch-a i njegove sljedbenike koji su nastavili raditi u Njemačkoj tokom devedesetih godina 19.vijek, razvijajući umjetnički stil koji će postati poznat kao ekspresionizam. Munch se smatra umjetnikom koji je izvršio najznačajniji uticaj na razvoj ekspresionizma u Njemačkoj, pa i centralnoj Evropi.

Osnovna karakteristika Munch-ove umjetnosti jeste prisustvo kriznih momenata (npr. susret sa smrću, ludilo, bolest kao predhodnica smrti), te opominjućih, zastrašujućih utvara kao što su prijeteće sjenke koje okružuju ljude u mnogim njegovim slikama.. Ove sjenke djeluju kao da će progutati i ljude i sve oko njih. Naglašeno je oslikano psihičko stanje na samoj ivici psihoze i otuđenja. Ovakav doživljaj otuđenja, gubitak osjećaja realnosti (osjećaj da je “neko drugi” i “na nekom drugom mjestu” tipično za

šizofrenične ličnosti) Munch je izuzetno dobro predstavljao kroz fascinantne forme, boje koje svojim duboko tragičnim notama oslikavaju svu dramatičnost ljudskog postojanja. Nije slučajno što se Munch-ov slikarski opus koji ovdje predstavljam (“samrtne postelje”, “očajnički krici” i “bolesničke sobe”) završava 1908. godine, kada je slikar smješten u kliniku za nervne bolesti. Kasnije će napisati:

“ Bio sam na ivici ludila, na tački potpunog pada” i “U naslijeđe sam dobio dva najveća ljudska neprijatelja: tuberkulozu i ludilo.”

Kao što smo vidjeli, vrlo konzistentan dio Munch-ovog rada predstavlja njegovo psihopatološko stanje uma i istovremeno je vrlo interesantno shvatiti na koji način mu je njegovo slikarstvo omogućilo da se održava na tankoj, hipotetičkoj granici između neuroze i psihoze iz koje nema povratka. Umjetničke aktivnosti mogu se posmatrati kao metod razrješenja vječnog sukoba između mašte (uživanja) i stvarnosti (bola), pomoću kojih se izbjegavaju frustrirajući kompromisi svakodnevnog života (koji su prilično opasni za osobe sa slabim egom) koje smo prisiljeni činiti. Na taj način, slikanje je vjerovatno za Munch-a predstavljalo vlastitu, ličnu terapiju koja ga je oslobađala napetosti pune patnje, od utvara koje su ga progonile. To je bio proces objektivizacije, stvoren da transformiše opasnosnu i potencijalno destruktivnu energiju u izvorište kreativnosti i estetike.

Kao što je *Tibaldi naglasio, jedan od mogućih načina na koji se osoba može «izvući» iz ovakvog psihičkog stanja jeste ispoljavanje potisnutih unutrašnjih strahovanja (u ovom slučaju na slikarsko platno), kako bi postala vidljiva, izvučena na površinu i samim tim, lakše kontrolisana i podnošljivija. U ovom se ogleda evidentna terapijska funkcija slikanja, kao što je to npr. slučaj sa djelima «Groznicom» 1894, «Samrtna postelja» 1895, «Smrt u bolesničkoj sobi» 1893, «Vrisak» i «Očaj». Ovakve situacije, prepune straha i tjeskobe, kada su jednom materijalizovane na platnu, postaju konkretnije i stoga ih umjetnik može lakše kontrolisati.

* Gianni Tibaldi - talijanski psiholog, « Psihologija i psihopatologija ekspresionizma»

Drugi mogući način je pretvarenje umjetnosti u stvarni mehanizam odbrane kako bi se uspjelo u kompenzaciji, izmještanju ili rekonstrukciji onih unutrašnjih snaga “čiji gubitak, kao i gubitak voljenih može inicirati opasnost od dezintegracije ega”. Ovo bi važilo za sve «samrtne postelje» ili «Bolesno dijete» 1896, istinske pokušaje oslikavanja žalosti zbog nečeg što se dogodilo u prošlosti, osjećaja duboke tuge uzrokovanog gubitkom bliskih i dragih ljudi. «Smrt u bolesničkoj sobi» 1893, je istinski predstavnik ove životne situacije gubitka, ne samo sestre Sofije, nego i oca i brata, oslobođene u slici: ove voljene ljude, izgubljene prije mnogo godina.

Serijom svojih slika, Munch upoznaje druge sa svojim omiljenim, stalno ponavljanim slikarskim elementom: sjenkom. Njegove sjenke često slikama daju određen dojam paralizacije, opasne i prijeteće atmosfere... One daju utisak da posmatrač gotovo može dotaći strah i strijepnju koji vladaju prostorijom. Sjenke mogu biti u potpunosti vezane za figuru ili grupu figura čineći neraskidivi emotivni doživljaj.

Munch-u se mora priznati jedinstvena sposobnost da, kroz svoj siloviti i nemirni stil, intenzivnim potezima četkice, deformisanim oblicima, odnosom svjetlosti i neljudskim oblicima likova, snažno izrazi svu dramatičnost osjećaja tjeskobe, zloslutnosti i prijetnje. Njegov rad koji ponekad podsjeća na tragično i apokaliptično prisustvo utvara, nepredvidljivo će završiti prožimajući sve više i više savremenu umjetnost temama halucinacija.

FRIZ ŽIVOTA

“ Poema života, ljubavi i smrti ”

Tokom svog života Munch je neumorno pokušavao naslikati djelo koje će sadržavati sve aspekte ljudske egzistencije: “*Friz života”. To predstavlja zamisao da se opozovu enciklopedijski književni rad kasnog Srednjeg vijeka, kao i djela Shakespeare-a, Gustave Flaubert-a i James Joyce-a. Već odavno je bio prevazišao većinu tada poznatih savremenih pravaca u slikarstvu (naturalizam u Oslu, impresionizam i postimpresionizam u Parizu, simbolizam u Berlinu) čime je otvorio put svom novom formalnom izrazu. Taj novi izraz je pružao daleko više mogućnosti za tačno izražavanje težnji slikara nego bilo koji drugi tada dostupan.

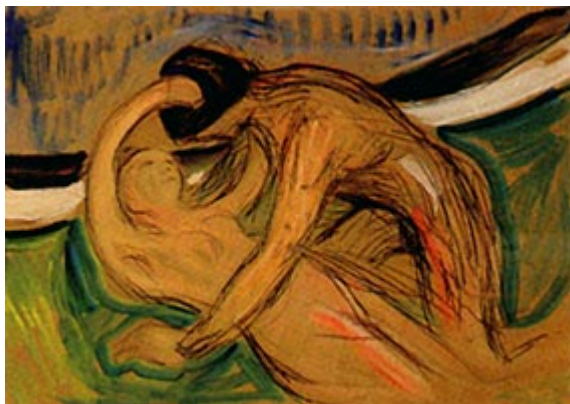
“ U stvarnosti, moja umjetnost jeste ispovjest moje slobodne volje, pokušaj da razjasnim moje lično viđenje života... U suštini to predstavlja neku vrstu egoizma, ali neću odustati od nade da ću uz pomoć upravo tog egoizma biti u mogućnosti da pomognem drugima da postignu svoje sopstveno životno prosvetljenje. ”

1902. godine Munch izlaže seriju slika “Friz života” na izložbi u Berlinu. Slike su bile uokvirene bijelim ramovima što je ostavljalo jak utisak na posjetioce jer su se činile istim, a opet različitim prema boji i veličini “Friz života” je zamišljen kao serija slika koje zajedno predstavljaju jedinstvenu sliku života. Kroz čitavu seriju slika proteže se nepostojana valovita linija morske obale. Iza te linije osjeća se prisustvo života u potpunosti, njegove raznolikosti, uživanje i patnja. Slike su podjeljene u nekoliko kategorija:

- Ljubav
- Žene
- Nemir
- Pejzaži
- Smrt

*FRIZ – dekorativni pojas između arhitrava i krovnog vijenca kod antičkih grčkih stubova

LJUBAV

Cupidon

Udobnost

Rastanak

Pepeo

Glava glavi

Privlačnost

Ljubav i psiha

Oči u oči

Ples života

Vampiri

ŽENE

Dan poslije

Madonna

Djevojka pored stolice

Djevojka na obali

Jutro

Inger na obali

Djevojka koja plače

Glas

NEMIR

Vrisak

Očaj

Pubertet

Nemir

PEJZAŽI

Ples na morskob obali

Misterija ljetne noći

Crvena kuća

Žuto drvo

SMRT

Bolesno dijete

Proljeće

Ubijeni Mara I

Ubijeni Mara II

Smrt&djevičanstvo

Smrt u bolesničkoj sobi

SADRŽAJ

Uvod	1
Biografija	2
Slikarstvo	7
«Friz života»	10
Ljubav	11
Žene	13
Nemir	15
Pejzaži	16
Smrt	17

LITERATURA

KNJIGE:

- «Munch», Ulrich Bischoff
- « Umjetnost u slici», Slavko Batušić
- « Edvard Munch», Alf Boe
- « Psihologija i psihopatologija ekspresionizma», Gianni Tibaldi
- «Rječnik stranih riječi», M. Filipović
- «The Oxford Colour Dictionary», Oxford University press

INTERNET:

- www.munch-museet.com
- www.edvardmunch.no
- www.arthistory.com
- [www.olga's gallery.com](http://www.olga'sgallery.com)
- www.google.com